

Економіка

Метою економічної освіти в системі загальної середньої освіти є така підготовка учнів, яка забезпечить їм достатній рівень життєвої компетентності у сфері економічних відносин на рівні держави, родини та окремої людини.

Зміст шкільного курсу економіки побудовано таким чином, щоб він зміг реалізувати мету і завдання курсу, сформувані базові знання з основ економічної науки, познайомити з основними тенденціями розвитку економіки (науки і господарства) на сучасному етапі отримати спеціалізацію з обраного профілю.

На сьогодні вивчення економіки в школі має забезпечувати:

- розвиток економічної культури, економічного мислення учнів спрямований на критичний аналіз процесів і результативність діяльності;
- формування умінь самостійно набувати, засвоювати і застосовувати економічні знання, спостерігати і пояснювати сучасні економічні явища;
- розширення уявлень про професійну діяльність у сфері економіки, отримання і закріплення навичок обраного профілю;
- забезпечення рівня економічної підготовки, що дозволить старшокласникам продовжити навчання на економічних факультетах у вищих навчальних закладах.

У старшій школі економіка як базова дисципліна з наступного, 2012/2013 навчального року викладається в 11-класах всіх профілів, окрім економічного. (одна година на тиждень). У 2012/2013 навчальному році економіка викладається на профільному рівні у класах економічного профілю. Навчання здійснюється з використанням програм, які знайомі вчителям:

- Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Економіка. 11 класи. Рівень стандарту, академічний рівень. – К., 2010
- Програми для загальноосвітніх навчальних закладів. Економіка. 10-11 клас. Профільний рівень. К., 2010.
- Програми для профільного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах. Програми спецкурсів і факультативів. 10-11кл. (видавництво Кам'янець-Подільський: Абетка-Нова, 2003,2006.)
- Збірник програм з економіки для загальноосвітніх навчальних закладів (курси за вибором) Частина I. 10-11 класи (для 11 класу), (видавництво . Аксіома, 2008).
- Збірник програм з економіки для загальноосвітніх навчальних закладів (курси за вибором). Частина II., (видавництво . Аксіома, 2008).
- Економіка. Програми курсів за вибором та факультативів. – К., 2010
- Основи споживчих знань. (Гільберг Т. Г., Капіруліна С. Л., Довгань А. І. та ін.). ЄС і ПРООН, 2008.

Програми позбавлені жорсткого поурочного поділу. Вчитель має право довільно визначати кількість годин на вивчення тем, але без вилучення одних на користь інших. Обласні, районні та міські методичні кабінети (центри) не уповноважені регламентувати розподіл вчителем навчальних годин у межах тем.

Вивчення економіки у 2012-2013 навчальному році для загальноосвітніх навчальних закладів рівня стандарту й академічного рівня, як і в попередньому навчальному році має такі особливості:

- навчальна дисципліна викладається у 11 класах, а її програма розрахована на 35 годин, що охоплюють години вивчення матеріалу на уроках, включно з тими, які призначені для виконання практичних робіт, та резервний час;
- програмою передбачено чотири розділи – «1. Основи економічного життя суспільства», «2. Ринкова економіка», «3. Національна економіка як ціле», «4. Світова економіка» – які охоплюють десять тем.

Для вивчення навчальної дисципліни економіка рекомендовано підручники-переможці Всеукраїнського конкурсу підручників для 11-их класів:

I. Економіка (рівень стандарту, академічний рівень). 11 клас (авт. Радіонова І.Ф.), видавництво «Аксіома», 2011.

II. Економіка. (рівень стандарту, академічний рівень), 11 клас (авт. Крупська Л.П., Тимченко І.Є., Чорна Т.І.). – Харків: Ранок, 2011

Логіці та змісту підручників відповідають методичні посібники, що значно розширюють можливості вчителя при підготовці матеріалів проміжного контролю знань учнів та практичних робіт. До таких методичних посібників належать:

- Горленко А.О. Практичні роботи з економіки. 11 клас. Рівень стандарту – Кам’янець-Подільський: Аксіома, 2011
- Горленко Г.О. Економіка. Тестові завдання. Навчальний посібник для учнів 10-11 класів – Кам’янець-Подільський: Аксіома, 2010.
- Часнікова О.В. Економіка. 10 клас. Рівень стандарту. Академічний рівень: Експрес-контроль. – Харків: Ранок, 2010 р.
- Бондарев Н.В. «Економіка. 11 клас: Рівень стандарту. – Харків: Видавнича група «Основа», 2012 р.

Профільне навчання економіки у старшій школі забезпечується вивченням курсу «Економіка» протягом 210 годин навчального часу (по три години на тиждень у 10-му та 11-му класах), введенням курсів за вибором та факультативів і близьких до економіки предметів: математики на академічному рівні та географії на профільному.

Вивчення економіки у 2012-2013 навчальному році на профільному рівні у загальноосвітніх навчальних закладах з поглибленим вивченням економіки, також не буде відрізнятися від попереднього навчального року:

- навчальний предмет викладається у 10 та 11 класах, її програма розрахована на 105 годин, що охоплюють 90 годин на вивчення матеріалу на уроках, 10 годин на виконання практичних (лабораторних) робіт, та 5 годин резервного часу у кожному класі;
- програма включає п’ять розділів – «1. Вступ до економічної теорії», «2. Фундаментальні поняття ринкової економіки та ринкова інфраструктура», «3. Теорія і практика підприємницької діяльності», «4. Національна економіка та роль уряду у її функціонуванні», «5. Світова економіка та інтеграційні процеси» – які охоплюють двадцять чотири теми.

Для вивчення навчальної дисципліни рекомендовано підручники переможці Всеукраїнського конкурсу рукописів підручників:

- Економіка (профільний рівень). 10 клас. Радіонова І.Ф., Радченко В.В. – Кам’янець - Подільський: Аксіома, 2011

- Економіка (профільний рівень). 11 клас. Радіонова І.Ф., Радченко В.В. – Кам’янець - Подільський: Аксіома, 2011

- Економіка. (рівень профільний), 10 клас. (авт. Крупська Л.П., Тимченко І.Є., Чорна Т.І.) - Харків, Ранок, 2011р.

- Економіка. (рівень профільний), 11 клас. (авт. Крупська Л.П., Тимченко І.Є., Чорна Т.І.) - Харків, Ранок, 2011р.

Матеріали підручників логічно структуровано. Крім основної змістової частини, визначення приросту знань учня, схематичного зображення логіки теми, підсумків теми, пояснення практичного значення отриманих знань, матеріал підручника дає можливість учню поглибити знання, частково вийшовши за межі програми, підготуватися до конкурсів та олімпіад з економіки.

Додатково до зазначених підручників можна використовувати посібник

- Горленко Г.О. Економіка (профільний рівень). Тренувальні вправи + Практичні роботи для учнів 10-х класів – Кам’янець-Подільський: Аксіома, 2010.

- Єфремова Л.В., Степаненко Т.О. Усі уроки економіки. 11 клас. I семестр. Профільний рівень. – Харків: Видавнича група «Основа», 2012 р.

- Горобинська М. В., Єфремова Л.В., Піддубна Л.І. Усі уроки економіки. 11 клас. II семестр. Профільний рівень. – Харків: Видавнича група «Основа», 2012 р.

В 11 класі учні переходять до вивчення підприємництва та різних аспектів діяльності фірм, особливостей національної економіки та ролі уряду у її функціонуванні, а також особливостей розвитку світової економіки та інтеграційних процесів у світі.

В межах варіативної компоненти змісту освіти пропонується вивчення у 10-му класі таких курсів за вибором:

- «Основи споживчих знань»,
- «Основи інтелектуальної власності»,
- «Фінансова математика»,
- «Географічна економіка»,
- «Економічне моделювання та розв'язування економічних задач».

Під час підготовки до ДПА рекомендовано використати «Збірник завдань для державної підсумкової атестації з економіки. 11 клас» (авт.. Ю.В. Бицюра, Г.О.Горленко, С.Л. Капіруліна».

При організації допрофільного вивчення економіки у 8-9-х класах за рахунок годин варіативної складової навчального плану рекомендуємо вивчати курс економіки за програмою «Основи економіки» (авт. Л.М. Кириленко, Л.П. Крупської, І.М. Пархоменко, І.Є. Тимченко) та навчальним посібником "Моя економіка" (авт. Л.М. Кириленко, Л.П. Крупська, І.М. Пархоменко, І.Є. Тимченко).

У класах з поглибленим вивченням економіки пропонуємо до використання програми «Основи економіки» автора І.І. Климюка.

Під час роботи за зазначеними вище навчальними програмами вчитель має право коригувати кількість годин в залежності від можливостей навчального закладу. Для поглиблення і розширення змісту профільних предметів або забезпечення профільної прикладної і початкової професійної спеціалізації навчання пропонуються курси за вибором, які викладаються за рахунок варіативного компонента змісту освіти. В старшій школі, як профільній, зміст предмету "Економіка" представлений окремими спеціальними курсами, які враховують інтереси, здібності та життєві плани учнів з одного боку, і відповідають профілю школи з іншого. До варіативної частини профільної школи віднесено такі економічні курси: "Основи підприємницької діяльності", "Власна справа", "Основи менеджменту", "Основи інтелектуальної власності", "Основи споживчих знань", "Основи сімейного господарювання" тощо.

Основними завданнями курсів за вибором є забезпечення вивчення економіки і споріднених з нею предметів на достатньому рівні. За їх допомогою відбувається трансформація наукових знань учнів в їх практичний досвід. Практичні роботи, екскурсії, презентації, дослідження, моделюючі або ситуативні справи є невід'ємною складовою занять. Робочі плани профільних класів можуть включати багато курсів за вибором і факультативів. Тим самим забезпечується гнучка система профільного навчання, яка надає учням можливість обрати індивідуальну освітню програму.

Робочі плани класів з поглибленим вивченням предмету, крім розширення і поглиблення змісту, мають сприяти формування стійкого інтересу до предмету, розвитку відповідних компетенцій і орієнтацій на професійну діяльність, пов'язану з обраним профілем. Поглиблене вивчення здійснюється за спеціальними програмами або за модульним принципом: програма „Основи економіки” доповнюється набором курсів за вибором певного спрямування. Кожна із наведених програм може вивчатися за різними рівнями складності та обсягом. З метою більш повного врахування й розвитку навчально-пізнавальних інтересів учнів, їх нахилів і здібностей, вчителю надається право змінювати до 30 % змісту обраної навчальної програми.

Важливим завданням вважаємо продовження впровадження у навчальний процес курсу за вибором «Основи споживчих знань», оскільки споживча освіта в Україні є однією з головних форм пристосування людей до нових і швидко змінних умов життя, заснованого на принципах ринкової економіки.

З метою активнішого впровадження споживчих знань у навчальний процес пропонуємо, у випадку відсутності достатньої кількості годин на вивчення курсу, наскрізну навчальну програму курсу за вибором «Споживчі знання» для учнів 11-(12) класів вивчати у будь-якому з класів, коригуючи кількість годин. Курс «Основи споживчих знань» підсилено певним переліком навчальної літератури, яка отримала відповідні грифи МОНмолодьспорту, а саме: посібник-практикум «Чи грамотний ви споживач» укл. С. О. Ганаба; в-во «Аксіома», навчально-методичні комплекти «Здоров'я дитини – здорове харчування» для 3-4 класів та 5-7 класів (авт. Довгань А.І., Овчарук О. В., Оліфіра Л.М., Пужайчереда Л.М, за загальною редакцією Овчарук О. В.)

Розвиток не тільки економічного мислення, а і фінансових компетенцій і культури має забезпечити новий курс «Фінансова грамотність», який пройшов апробацію у деяких школах різних регіонів. Курс за вибором «Фінансова грамотність», підготовлений Університетом банківської справи Національного Банку України має ознайомити учнів 10 класів із сучасними фінансовими продуктами та послугами, розвивати в них навичок використання таких продуктів, а також вміння планувати власне фінансове майбутнє. Відповідно до загальних цілей курсу основні завдання полягають в тому щоб через практичну діяльність, адаптовану до вікових особливостей учнів сформувати певні економічні компетенції. Навчально-методичний комплект підготовлений за загальною редакцією професора Смовженко Т.С. включає програму курсу, навчальний посібник, робочий зошит для учнів.

Навчально-методичне забезпечення вивчення економіки постійно поповнюється новими навчальними посібниками як традиційного характеру так і інноваційні за змістом і формою, вони готуються, як фахівцями різних рівнів, так і вчителями практиками, які діляться свої досвідом. Перелік посібників, які можуть бути використані при вивченні економіки постійно оновлюється, друкується в щорічному інформаційному збірнику Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України та розміщені на офіційному веб-сайті Міністерства освіти і науки, молоді та спорту: www.mon.gov.ua та веб-сайті Інституту інноваційних технологій: iitzo.gov.ua

Суттєву допомогу для підвищення свого фахового рівня та у підготовці до уроків з економіки вчителям надають журнал “Географія та економіка в сучасній школі” Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.